

„ИНТЕЛИГЕНТНИТЕ“ ТЕХНОЛОГИИ В АДМИНИСТРАЦИЯТА НА ГРАЖДАНСКИЯ СЪД

Ива Йосифова-Такева¹

Резюме: Статията изследва новите технологии с изкуствен интелект, които навлизат в деловодствата и другата администрация на гражданските съдилища и могат да засегнат в дълбочина гражданския процес. Направен е сравнителноправен обзор на инструментите, разработени на основата на машинно самообучение, които вече се използват от съдебните администрации в трети държави. Дадена е прогноза за предстоя-

щите рискове и са очертани някои опасения, свързани с внедряването на изкуствен интелект в съда, включително в България. Поставен е въпрос, който тепърва широко ще бъде обсъждан от юристите в света – този за симбиозата между правосъдие и изкуствен интелект.

Ключови думи: граждански съд, изкуствен интелект, машинно самообучение, интелигентни технологии в правото.

I. УВОД

Симбиозата между право и изкуствен интелект е все по-дискутирана тема в научните среди в последните години². Широко се обсъждат етични въпроси, въпроси за отговорността на компаниите, разработващи изкуствен интелект, защитата на личните данни. Гражданските съдилища остават някак встрани от новостите, макар все по-голяма част от документооборота да се извършва по електронен път. В много правораздавателни системи обаче вече изкуственият интелект вече от години се използва активно³.

В настоящата статия са изследвани някои интересни „пилотни“ възможности за прилагане на технологии с изкуствен интелект в административно-помощните структури на

¹ Управляващ съдружник в Адвокатско дружество Йосифова и Иванов, член на Софийска адвокатска колегия, докторант в Нов български университет по гражданско процесуално право, ел. поща: yosifova@lexsofia.com

² Rocco, D. (2023). *PREDIZIONI NORMATIVE. Teoria E Critica Della Regolazione Sociale / Theory and Criticism of Social Regulation*. [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/34tenmcz>

Arey, Ishan, (2023). Revolutionising the Legal Industry: The Intersection of Artificial Intelligence and Law [online] [viewed 17 May 2024] Available from SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4632440> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4632440>

Niesel, Zoe (2020) Machine Learning and the New Civil Procedure, 73 SMU Law review [online], 493 [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/58paxbk9>

³ Aini, G. (2020) A Summary of the Research on the Judicial Application of Artificial Intelligence. *Chinese Studies* [online], 9, 14-28. [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/5atxupr5>

гражданския съд: деловодства, съдебни секретари, информационни служби, без претенция за изчерпателност⁴. Целта е да се очертаят възможностите за използване на „умни“ програми в гражданските деловодства, чрез дискусия на това как и в кои процедури тези технологии могат да бъдат използвани, с какъв ефект, до какво водят и дали могат да засегнат качествено гражданския процес. Обсъдена е разликата между познатите административно-помощни програми и инструментите с изкуствен интелект, които внасят новост в ежедневието на юристите.

Изкуственият интелект всеки ден създава нови възможности за оптимизация на работата на гражданските съдилища. Тези възможности заслужават да бъдат проучени, въпреки традиционния за юристите скептицизъм. Съдебната администрация в много държави по света все още е бавна, налице са тежки проблеми с необработени с месеци и години дела. Работата на гражданските деловодства и друга администрация може да бъде по-организирана, ефективна и прозрачна, натоварването да бъде по-равномерно, и никой не би възразил срещу това.

Някои „интелигентни“ технологии имат значение предимно за автоматизацията: за бързината в съдопроизводството, улеснявайки съдебната администрация, съдиите, адвокатите, страните. Други са способни да засегнат гражданския процес в неговата сърцевина: представляват не само административно-помощни инструменти, а докосват упражняването на процесуални права: начина на провеждане на откритите съдебни заседания, съставянето на съдебните протоколи и записването на становищата на участниците в процеса, показанията на свидетелите, обясненията на вещите лица и дори решаването на делата. Вследствие на използването им, обичайното развитие на съдопроизводството се променя качествено.

II. ИСТОРИЧЕСКИ КОНТЕКСТ „ПРАВО И ТЕХНОЛОГИИ“

През втората половина на XX век в гражданските съдилища навлязоха редица технологии: телефонни централи, скенери, копирни машини, компютърни деловодни програми, информационни портали. Макар да автоматизираха някои рутинни дейности, тези инструменти не засягаха правата и задълженията на участниците в гражданския процес и не го променяха качествено. Много от първите компютърни програми, използвани в съдебните деловодства, не бяха разработени специално за нуждите на съдебната система. През 90-те се появиха специализирани бази данни с нормативни актове, „търсачки“, правно-информационни системи и множество други продукти от категорията „LegalTech“ – „юридически технологии“.

В последните години в използваните от съда технологии навлезе и т.нар. „изкуствен интелект“ – понятие без ясно определение в доктрината. Дискусията по темата започна още в средата на XX век, но доскоро в контекста на правото ставаше дума за обикновени компютърни програми, работещи по предварително зададени от разработчика правила: системи като познатите вече от десетилетия правно-информационни системи, които само подреждат данните и при зададено търсене по правило „if ..., then ...“ произвеждат всички резултати, съдържащи зададената дума. Системите от този тип не вземат решения и не наподобяват смислен избор, не се самообучават, не наподобяват логическа мисловна дейност. В тях начинът на работа е предварително заложен от човек (разработчика на системата) и е

⁴ Темата е ограничена до съдебната администрация в гражданските съдилища. Въпросите, касаещи използването на изкуствен интелект в събирането на доказателства и постановяването на решения в гражданския процес не са предмет на статията.

единствен възможен. Те не могат да доближат човешката представа за интелект, доколкото не имитират анализ, не вземат самостоятелно решения, не се самообучават.

Революционната промяна настъпи с усъвършенстването на изкуствения интелект от нов тип – т.нар. „машинно самообучение“: появили се програми, чиято работа технически наподобява човешкия начин на мислене. Този изкуствен интелект се развива чрез логически връзки по подобие на човешките невронни мрежи, независимо от намесата на разработчик; може да учи – да се самообучава; да бъде креативен и „генеративен“ (да добавя съдържание извън предварително зададеното). Системите достигнаха момент, в който правят опит да асистират/заместят човек в дейностите, свързани с анализ и подбор на текст, звук и изображения, като се самообучават без човешка намеса и/или правят логически изводи и анализи.

Инструментите с изкуствен интелект, които работи въз основа на машинно самообучение и не зависи от предварително заложените отговори на разработчика, следва да бъдат различен по ясен начин от обикновените информационни технологии. Тези интелигентни програми са алтернатива на обикновената автоматизация, предлагайки едно по-високо ниво на наподобяване на човешка мисъл, като същевременно могат да засегнат не само мощно-административните процеси в гражданските съдилища, но и сърцевината на гражданския процес.

III. КАКВО МОЖЕ ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ В ГРАЖДАНСКИТЕ ДЕЛОВОДСТВА

По-долу е направен сравнителноправен анализ на вече съществуващи начини на използване на изкуствен интелект в гражданските деловодства, включително са дадени примери как „интелигентна“ програма:

- заменя изцяло съдебните секретари и води протокол в открити заседания
- сканира автоматично, дигитализира, филтрира и разпределя книжа по дела
- консултира посетители на съда чрез програма за въпроси и отговори (chat-bot)
- идентифицира пропуски и неточности в подадени до съда книжа
- извършва триаж (сортиране) на дела според правна и фактическа сложност, очаквана продължителност, обем доказателства
- анализира натоварване на съдилища и магистрати

Описаните начини на използване на изкуствен интелект в гражданските съдилища се отнасят за същински „интелигентни“ технологии – съвременен, изкуствен интелект от „второ поколение“ върху основата на машинното самообучение. Тези съвременни информационни и комуникационни технологии в съдилищата стават все по-можещи с всеки изминал ден. Те предлагат качествено нови възможности при автоматизацията на работата, подпомагайки и дори замествайки съдебната администрация в дейности като комуникация с адвокати и страни по дела, съставяне на чернови, обработка на кореспонденция, съставяне на съдебния календар. Вратата за тези технологии бе широко отворена след дигитализацията и „електронизацията“ в гражданските съдилища в много държави.

Най-смело към момента технологии с изкуствен интелект въвежда Китай. Китайските „умни съдилища“ (smart courts) като Hebei High Court⁵ използват системи за управление на дела, които автоматично сканират и дигитализират подадените документи, превръщат ги в електронни, **препращат входящите документи автоматично по съществуващи**

⁵ Jonah WU. (2019) AI Goes to Court: The Growing Landscape of AI for Access to Justice [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/2p9uscpgn>

преписки, идентифицират приложимите норми, дела и документи, автоматично генерират документи и разпределят дела⁶. В Шанхай над 10 съдилища пилотно са пристъпили към **пълна замяна на съдебните секретари с изкуствен интелект**, чиято роля е да води съдебния протокол, намира дела и представя електронни доказателства. Използването на технологии като оптично разпознаване на текст, реч или език са спестили средната продължителност на съдебния процес в страната с 30 процента, отделно са намалили съществено работата на съдебните деловодители.⁷ Изкуственият интелект в китайските граждански съдилища посреща посетителите на съдилищата още на входа: робот не само насочва влизащите в съответната посока, но отговаря на въпроси и дава безплатна правна информация. Системите биват обучавани посредством изходящи от съда данни, за да насочват гражданите към често задавани въпроси или да препратят запитването до компетентен съдебен служител в случаите, когато отговор не може да бъде даден.

Другият пионер в използването на изкуствен интелект в съдебните системи е САЩ. Системи като Intellidact AI, използвана във Флорида⁸, Вирджиния, Калифорния и Тексас, успява да филтрира документите, като ги класифицира и извлича данни от тях автоматично, използвайки продължаващо и под наблюдение компютърно обучение. Изкуственият интелект отсява документите, които не могат да бъдат класифицирани, и ги насочва към преглед от деловодител. Някои съвременни системи за електронно подаване на документи до гражданския съд успяват **идентифицират дори някои проблеми в текста на подадените книжа** (технически пропуски, други несъответствия), съответно да уведомят за това подателя.

Върховният съд в Maricopa County използва автоматична обработка на език (natural language processing – NLP) технологии, за да извлича информация както от документи на хартия, така и електронни документи. Информацията се извлича и въвежда директно в системата на съда за управление на дела. Върховният съд в Orange County Калифорния обучава тези технологии да разпознават различните видове иски молби, така че да не се налага съдебните администратори да отварят изобщо електронни документи, за да идентифицират типа защита, търсена от ищеца⁹. Във Върховния съд на Лос Анджелис още през юни 2020г. е въведен chat-bot – система с изкуствен интелект, която дава отговори на зададени въпроси и съответно намалява в пъти броя на телефонни обаждания до деловодствата на съда. Работата на този бот наподобява телефонна централа за поръчка на пица.

Инструменти с изкуствен интелект могат да отсяват също и гражданските дела според тяхната сложност. С отговор на въпроса „колко често в съда са постъпвали иски от този вид“, системата може да ориентира магистратите за сложността на делото, и съответно за вниманието, което следва да бъде отделено на конкретния казус.¹⁰ В Бразилия изкуственият интелект от години се използва за „триаж“ в гражданските деловодства: **идентични дела**

⁶ Hebei Provincial Court Smart Trial Solution (2019) [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://www.faanw.com/zhihuifayuan/486.html>

⁷ Wang, N., Tian, M.Y. (2023) “Intelligent Justice”: human-centered considerations in China’s legal AI transformation. [online] *AI Ethics* 3, 349–354. [viewed 17 May 2024] Available from: <https://doi.org/10.1007/s43681-022-00202-3>

⁸ Charlotte County, Florida Uses AI To Process E-Filings (2021) [online], 493 [viewed 17 May 2024] Available from: <https://smartcitiesconnect.org/charlotte-county-florida-uses-ai-to-process-e-filings/>

⁹ Hannaford-Agor P., Okazaki J. (2023) Use of Natural Language Processing (NLP) in Civil Case Management: A Report on Three Proof of Concept Projects, National Center for State Courts [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/5fc6va2b>

¹⁰ Copus, R., (2019). Statistical Precedent: Allocating Judicial Attention Vanderbilt Law Review, Forthcoming, [online] [viewed 17 May 2024] Available from: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3459840>

се групират в класове, които могат да бъдат решени едновременно на „блокове“. Софтуерни програми като Socrates са свели 40 минути съдебна работа до програма, отнемаша 5 секунди ¹¹. Страната все още изпитва огромно натоварване в съдебната си система – 92 милиона висящи дела. В този контекст над половината съдилища в страната активно използват инструменти с изкуствен интелект. ¹²

В Южна Америка редица други държави търсят решения с изкуствен интелект в системите в гражданските деловодства. През 2022 г. Конституционният съд на Колумбия заедно с University of Rosario обявява тестването на системата с изкуствен интелект „Prometea“ ¹³. Първата материя, която ще използва тази система, са споровете свързани с основното право на здравеопазване. Системата е създадена в Аржентина в Департамента по изкуствен интелект в University of Buenos Aires, тествана е в Прокуратурата на Буенос Айрес и Интер-Американския съд за човешките права, но колумбийският конституционен съд е първият, в който „Prometea“ работи реално.

Функциите, които предлага „Prometea“, включват: интелигентно търсене, включително **подбор на спешни казуси, които изискват намеса с предимство**; интелигентна поддръжка чрез подробни статистически данни; – автоматизация на документацията; – интеграция с blockchain; интелигентна систематизация на съдебната практика. Основната функция на „Prometea“ е да селектира делата, разглеждани от Конституционния съд, използвайки избран от съдията критерии. Чрез програмата се предвижда да бъдат извършвани статистически анализи, които да бъдат използвани при вземане на решения и развитие на обществени политики и регулация. Програмата може да чете, анализира, сортира и предлага казуси според тяхната спешност и във връзка със здравето като основен приоритет. Може да работи с хиляди решения, постановени от над 4000 съдии от страната.

Колумбийският съд отбелязва, че по време на „обучението“ на системата с дела от цялата 2016-та година са идентифицирани 32 приоритетни дела за по-малко от 2 минути – процес, който би отнел 96 работни дни на един съдебен служител. От значение е да се отбележи, че извършваният от „Prometea“ подбор не ограничава съда и не е пречка за разглеждане на други дела с предимство, или отлагане на разглеждането на избраните от системата дела.

Към изкуствения интелект проявяват интерес и европейските съдебни системи. В Германия провинция Вадем-Вюртемберг възлага разработката на система за разпределение на дела, с оглед претоварването на съдилищата ¹⁴. Финландската публична администрация експериментира понастоящем с асистента „Aurora“ – система с изкуствен интелект, която комуникира с онлайн-потребители и им осигурява желаната информация 24 часа в денонощието, 7 дни в седмицата. Тази система се очаква да замени телефонните разговори или срещите наживо, представлявайки огромно облекчение за хората, които работят и тези които бързат да уредят своите правни дела без закъснение.

¹¹ Granado, D. W. (2019). Artificial Intelligence Applied To The Legal Proceedings: The Brazilian Experience. *Revue Internationale De Droit Des données Et Du numérique*, 5, 103–112. [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/yckx94ym>

¹² Menezes F.Z (2023) . More than half of Brazilian courts use AI tools. But their impact is still unclear. *The Brazilian Report* [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://brazilian.report/tech/2023/10/06/courts-ai-tools-impact-unclear/>

¹³ Rivera I.I. (2020) The implementation of new technologies under Colombian law and incorporation of artificial intelligence in judicial proceedings, *International Bar Association*, [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/mr2cxp6d>

¹⁴ Schindler, E. (2024) Judicial systems are turning to AI to help manage vast quantities of data and expedite case resolution, *IBM* [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/4rj8v585>

В Унгария съдебните секретари и деловодители ползват системи за автоматизирана транскрипция на текст – както протоколи, така и съдебни решения. Програмата е внедрена, за да минимизира времето, което съдебните секретари губят в набиране на съдебни протоколи или протоколи от съвещания на съда, така че да могат да използват освободеното време за други задачи. Софтуерът разпознава дори съкращения и препратки към правни норми. Закупен е след предварителни тестове за акуратност, времева ефективност и ниво на сложност за ползвателя, след консултации и обратна връзка от страна на съдебните служители към разработчиците. Автоматизацията включва и заличаването на данни с цел определени участници в производството да останат анонимни при публикуване на съдебното решение, а също и заличаване на определени цифри, така че да остане скрита информацията за присъдените по делото суми. Унгарската съдебна система е закупила и системи за гласово разпознаване и транскрибиране на реч, които автоматично могат да извършат транскрипция на решения и протоколи в текст, включително откривайки съкращения и препратки към правни норми.

В повечето от гореизброените приложения водещата технология е обработката на естествения език – NLP (natural language processing). С тази технология се обезличават съдебни актове, протоколи, особено когато в тях са налице чувствителни данни (лични данни на деца, данни свързани с непозволено увреждане, и т.н.).

Отделен сегмент технологии, който навлиза все по-дълбоко в съдебната администрация и в гражданския процес са технологиите, свързани с лицево и гласово разпознаване. През май 2020 г. Градският съд в Москва, Руска федерация, провежда съдебно заседание чрез видео-конферентна връзка и използвайки система за лицево разпознаване.

Интеграцията на изкуствен интелект в информационните системи на гражданските съдилища може да бъде използвана и за анализ на съдебните системи. Системите с изкуствен интелект могат да разкрият в кои съдилища е налице най-съществено забавяне, каква е продължителността на забавянето и какви са причините. Неравномерното натоварване влияе значително върху мотивацията и усещането за справедливост у работещите. Затова са от полза технологии, с които магистрати и съдебна администрация могат да направят анализ и да предприемат съответните действия за **преодоляване на претоварването в определени инстанции и деловодства**. Специално разработени за целта алгоритми с изкуствен интелект обработват информацията от съдебните протоколи и делата, извличайки данни за средната продължителност на производствата от тяхното образуване до обявяване на съдебния акт.

IV. МАШИННОТО САМООБУЧЕНИЕ НАВЛИЗА В БЪЛГАРСКИЯ ГРАЖДАНСКИ СЪД

Към момента в българската съдебна система започва внедряването на система за гласово разпознаване „Войс ту текст“ (Voice-to-text) по проект със съфинансиране от Европейския съюз „Разработване и внедряване в съдебната система на софтуер за ускорено създаване и възпроизвеждане на актове и други документи чрез диктовка и автоматично конвертиране на глас – запис в **текст**“¹⁵. Според вносителите на предложението – членове на Висшия съдебен съвет – този софтуер ще доведе до значително спестяване на време на магистратите (съдии, прокурори и следователи) и съдебни секретари. Автоматичното за-

¹⁵ Проект „Разработване и внедряване в съдебната система на софтуер за ускорено създаване и възпроизвеждане на актове и други документи чрез диктовка и автоматично конвертиране на глас – запис в текст“ (2023), *Висш съдебен съвет /BCC/* [онлайн] [посетен на 21.05.2024] Достъпен на: <https://tinyurl.com/376am5k7>

писване и конвертиране на устните изявления на страните по съдебните дела и на случаите, които се в съдебна зала ще осигури незабавен достъп до информацията в цифров текстов вид, считат вносителите. Ще се ускори и процесът по набиране на информация, което ще става автоматично, само въз основа на „диктовка“, без да се налага ръчно набиране. Очаква се 60% спестяване на време за съдии и съдебни секретари ¹⁶.

Сред целите на „Войс ту текст“ според ВСС е и автоматичното индексирание на информацията с ключови термини, **бързо откриване на несъответствия в речите, маркирането на съмнителни моменти в тях; редуциране на грешките, произтичащи от човешко невнимание, умора или неграмотност**. В системата следва да има компонент, който работи и на базата на „очаквания“ – като контекстът на първите фрази формира предпочитания при избора на следващите думи. Ще се прилагат невронни мрежи (например Deep Neural Network) или друга форма на обработка и машинно обучение, се посочва в предложението за въвеждане на програмата, което впоследствие е и прието от ВСС. Системата следва да има възможност за техническо индексирание на текста, с оглед извеждане на значещи думи и термини, като същите впоследствие служат за извършване на търсене, крос-референции и сравнения на текстовете, включително с аотиране по тематика.

Вносителите отчитат, че българският език е слабо засегнат в наличните международни системи за V2T (войс-ту-текст), затова е необходимо те да бъдат обучени чрез събиране на достатъчно количество реални аудио-записи, набиране на текстовете от тях на ръка, захранване на машините с набраните текстове, проверка на резултатите и редакция, повтаряне на процеса няколко пъти до постигане на задоволително ниво на точност, и впоследствие подобряване на това ниво. Предвижда се и „трениране“ на системата на български език с въвеждане на специфични термини от областта на правото и съдебната практика, което ще позволи по-добро аотиране и свързване.

Към октомври 2023 г. според изнесената от ВСС информация софтуерът е разработен и готов за внедряване в българските съдилища, като върховният орган на съдебната система отчита, че „Резултатите от тях са повече от добри – 91.8% разпознаваемост на съдебната терминология, независимо че малко варират според дикцията и интонацията.“¹⁷ Предстои тепърва да видим как технологията ще работи в действителност, и как ще бъдат контролирани качествата и достоверността на резултатите.

V. ОПАСЕНИЯТА

Въпросът отдавна не е „дали“ изкуственият интелект ще навлезе в българската съдебна система, а „как“ – при какви правила. Дали обаче изкуственият интелект не представлява нещо повече от технология, и дали няма да промени качествено гражданския процес отвъд автоматизацията дори на ниво съдебна администрация – това предстои да разберем. Предстои да обсъдим подходящите възможности за модернизиране на гражданските съдилища с участието на „мислещи“ програми, отчитайки в кои помощни сектори, производства и фази на процеса какви технологии са подходящи и допустими.

Всички гореизброени технологични въвеждания в гражданските деловодства са все още нови. Тепърва ще бъдат анализирани ефектите от тяхното използване, предимствата и не-

¹⁶ Предложение от Даниела Марчева, Драгомир Кояджиков, Пламена Цветанова, Светла Бошнакова – членове на ВСС относно внедряване на voice-to-text в съдебната система на България (2022), [онлайн] [посетен на 28.04.2024] Достъпен на: <https://tinyurl.com/mtvbp89j>

¹⁷ Започва внедряването на voice-to-text в съдебната система (2023) Блог Апис [онлайн] [посетен на 28.04.2024] Достъпен на: <https://tinyurl.com/j9w47yрp>

достатъците, евентуалните рискове. Отсега обаче буди безпокойство фактът, че за инструментите с изкуствен интелект тепърва предстои да се развие цялостна нормативна рамка (в Европейския съюз такава обща рамка задава Актът за изкуствения интелект¹⁸), липсва и регламентиран ред за контрол. Те представляват фактически нововъведения подобно на покупката на всяка обикновена нова техника. Решения за внедряването им се взимат от органи като висшите съдебни съвети и техните аналози в съответните страни, или от конкретните съдилища, обикновено без широко обществено обсъждане, без намеса на законодателя. Към момента в Европейския съюз защитни норми са налице по отношение на личните данни на човека, но тези норми не са специално насочени към изкуствения интелект и биха могли да бъдат прилагани чрез своеобразна адаптация.

Докато разработчиците ще се надпреварват да предлагат нови и все по-креативни инструменти, ние юристите следва да фокусираме вниманието си изключително върху темите за контрол и одит на „самообучаващите се“ системи, правото на обяснение, прозрачността и разбираемостта на работата на изкуствения интелект, и не на последно по значение място: хигиената на данните и алгоритмите, с които работят тези програми. Дори когато се касае до наглед незначителни удобства като „чат-бот“ по правни въпроси във фойето на съда, то използването на такъв тип „консултанти“ би могло има преки последствия за погрешно ориентирания посетител. В още по-голяма степен значение дори за изхода на съдебния процес би могъл да има грешно съставеният протокол от съдебно заседание (цитираната от ВСС точност на voice-to-text от 91.8% е по-скоро озадачаваща).

Риск създава внедряването на изкуствен интелект в съдебните деловодства и зали при непълна дигитализация на нормативната уредба и съдебната практика. Още през 1993 г. в България е планирано изграждането на национална правна информационна система¹⁹. Такава обаче не съществува и до днес, като липсват механизми на контрол върху съществуващите продукти на търговски компании.

Технологичният напредък е факт, част от обществените отношения и действителността, и правото неизбежно следва да отговори на тази промяна. Употребата на технологии в гражданския процес обаче следва да се извършва при съблюдаване на правила, особено когато е налице риск от засягане на основни човешки права като правото на справедлив съдебен процес и достъпа до ефективни правни средства за защита.

VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изкуственият интелект може да промени много гражданските деловодства. Може да улесни както работещите в съдебната администрация, така и магистратите, страните по дела и техните адвокати. От сортирането на огромни обеми доказателства до автоматизираното съставяне на съдебни протоколи – вероятно технологиите ще помогнат гражданският процес да стане по-бърз, достъпен и прозрачен, съдилищата – по-леко и по-равномерно натоварени, достъпът за хората до правосъдието – по-лесен. Едва ли някой ще има нещо против това.

¹⁸ РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2024/1689 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 13 юни 2024 година за установяване на хармонизирани правила относно изкуствения интелект и за изменение на регламенти (ЕО) № 300/2008, (ЕС) № 167/2013, (ЕС) № 168/2013, (ЕС) 2018/858, (ЕС) 2018/1139 и (ЕС) 2019/2144 и директиви 2014/90/ЕС, (ЕС) 2016/797 и (ЕС) 2020/1828 (Акт за изкуствения интелект) <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>

¹⁹ Решение № 562 на Министерски съвет от 30.12.1993 г. [онлайн] [посетен на 28.04.2024] Достъпен на: <https://tinyurl.com/2nfwkfc3>

От изброените по-горе възможности на „интелигентните“ инструменти в съда обаче става видно, че тяхната функция често навлиза много по-дълбоко в съдебните производства. Технологии, които дават правни съвети на входа на съда, „разчитат“ съдебни книжа или превръщат човешкия говор в свидетелски показания в съдебен протокол са несравними с покупката на скенери или копирни машини от ръководствата на съдилищата. В същото време рисковете и ефектите от използване на такива технологии в съдебната администрация са все още неясни, и именно тази липса на яснота е основание да подходим не само с ентузиазъм, но и с особено внимание.

Регулацията на екзотичния за юристите изкуствен интелект е сериозно предизвикателство, но крайно необходима и на национално ниво. Правният свят се движи на много по-бавна скорост и в голяма степен е неподготвен за „лавината“ от интелигентни инструменти, плод на вихрената надпревара между разработчиците. Това, което тепърва предстои да изясним е дали разполагаме с възможност за достъпно обяснение на всяка интелигентна технология, която допускаме в съда; дали допускаме разбираем изкуствен интелект или „черна кутия“; дали е чиста базата данни, върху която изкуственият интелект работи (включително базите данни с правни норми и съдебна практика); дали са гарантирани възможностите за човешка намеса и контрол. Интелигентните инструменти могат да бъдат изключително полезни в съдебната администрация на гражданския съд, но в същото време опасни и вредни, ако са внедрени без правила и внимание.

Библиография

Започва внедряването на voice-to-text в съдебната система (2023) *Блог Апис* [онлайн] [посетен на 28.04.2024] Достъпен на: <https://tinyurl.com/j9w47ytp>

Предложение от Даниела Марчева, Драгомир Кояджиков, Пламена Цветанова, Светла Бошнакова – членове на ВСС относно внедряване на voice-to-text в съдебната система на България (2022), [онлайн] [посетен на 28.04.2024] Достъпен на: <https://vss.justice.bg/root/f/upload/22/voice-to-text.pdf>

Проект „Разработване и внедряване в съдебната система на софтуер за ускорено създаване и възпроизвеждане на актове и други документи чрез диктовка и автоматично конвертиране на глас – запис в текст“ (2023), *Висш съдебен съвет /ВСС/* [онлайн] [посетен на 21.05.2024] Достъпен на: <https://tinyurl.com/376am5k7>

РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2024/1689 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 13 юни 2024 година за установяване на хармонизирани правила относно изкуствения интелект и за изменение на регламенти (ЕО) № 300/2008, (ЕС) № 167/2013, (ЕС) № 168/2013, (ЕС) 2018/858, (ЕС) 2018/1139 и (ЕС) 2019/2144 и директиви 2014/90/ЕС, (ЕС) 2016/797 и (ЕС) 2020/1828 (Акт за изкуствения интелект) <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>

Решение № 562 на Министерски съвет от 30.12.1993 г. [онлайн] [посетен на 28.04.2024] Достъпен на: <https://tinyurl.com/2nfwkfc3>

Aini, G. (2020) A Summary of the Research on the Judicial Application of Artificial Intelligence. *Chinese Studies* [online], 9, 14-28. [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/5atxupr5>

Atrei, Ishan, (2023). Revolutionising the Legal Industry: The Intersection of Artificial Intelligence and Law [online] [viewed 17 May 2024] Available from SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4632440> or <https://tinyurl.com/tdb2ffum>

Charlotte County, Florida Uses AI To Process E-Filings (2021) [online], 493 [viewed 17 May 2024] Available from: <https://smartcitiesconnect.org/charlotte-county-florida-uses-ai-to-process-e-filings/>

Copus, R., (2019). Statistical Precedent: Allocating Judicial Attention Vanderbilt Law Review, Forthcoming, [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/48dnc5yd>

Granado, D. W. (2019). Artificial Intelligence Applied To The Legal Proceedings: The Brazilian Experience. *Revue Internationale De Droit Des données Et Du numérique*, 5, 103–112. [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/yckx94ym>

Hannaford-Agor P., Okazaki J. (2023) Use of Natural Language Processing (NLP) in Civil Case Management: A Report on Three Proof of Concept Projects, National Center for State Courts [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/2afst57n>

Jonah WU. (2019) AI Goes to Court: The Growing Landscape of AI for Access to Justice [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/2p9uscnp>

Menezes F.Z. (2023). More than half of Brazilian courts use AI tools. But their impact is still unclear. *The Brazilian Report* [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://brazilian.report/tech/2023/10/06/courts-ai-tools-impact-unclear/>

Niesel, Z. (2020) Machine Learning and the New Civil Procedure, 73 SMU Law review [online], 493 [viewed 17 May 2024] Available from: <https://scholar.smu.edu/smulr/vol73/iss3/8>

Rivera I.I. (2020) The implementation of new technologies under Colombian law and incorporation of artificial intelligence in judicial proceedings, *International Bar Association*, [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/mr2cxp6d>

Roccaro, D. (2023). PREDIZIONI NORMATIVE. *Teoria E Critica Della Regolazione Sociale / Theory and Criticism of Social Regulation*. [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/34tenmcz>

Schindler, E. (2024) Judicial systems are turning to AI to help manage vast quantities of data and expedite case resolution, *IBM* [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/4rj8v585>

Wang, N., Tian, M.Y. (2023) “Intelligent Justice”: human-centered considerations in China’s legal AI transformation. [online] *AI Ethics* 3, 349–354. [viewed 17 May 2024] Available from: <https://doi.org/10.1007/s43681-022-00202-3>

Hebei Provincial Court Smart Trial Solution (2019) [online] [viewed 17 May 2024] Available from: <https://tinyurl.com/bdfu3s3c>

AI TECHNOLOGIES IN THE CIVIL COURT ADMINISTRATION

Iva Yosifova-Takeva²⁰

Abstract: The article examines the new artificial intelligence (AI) technologies that are entering the civil courts and other administrations and that may have a profound impact on civil procedure. A comparative legal overview is given of tools developed on the basis of machine learning and already used by judicial administrations in third countries. A forecast of future risks is given and some concerns related

to the implementation of artificial intelligence in courts, including in Bulgaria, are outlined. An issue is raised that has not yet been widely discussed by lawyers around the world – the symbiosis between the judiciary and artificial intelligence.

Keywords: civil court, artificial intelligence, machine learning, smart technologies in law

²⁰ Managing partner at the Yosifova and Ivanov Law Firm, a member of the Sofia Bar Association, a PhD student at the New Bulgarian University, e-mail: yosifova@lexsofia.com